

KÖD ELŐTTEM, KÖD UTÁNAM

Fülöpszállásról Tetétlen felé, meg onnan jobbra Soltnak, balra pedig Akasztó irányában, egyike terül el a magyar Alföld legnagyobb s legigazibb pusztaságainak. Néhány tanyán és majoron kívül nincs ott épület; ami van is, nagy távolságra esik egymástól; sőt a sóséri majoron túl, a tetétleni zöld legelőkön át, úgy belevesz az út a semmibe, hogy egy félnapot lehetne egy húzamban gyalogolni, anélkül, hogy fedél alá kerülne az ember.

Es is olyan bíbiczjajgatással ijesztő rónaság, ahol valaha mindenütt nyomára lehetett akadni a betyárromantikának; a sasszemű betyár itt mértföldnyire észrevehette azokat, akik üldözésére voltak kirendelve s szökhették előlük idejében.

Amilyen csudálatosan megnyugtató, szabad lélekzetvételt készít az ilyen nyílt világ nyár elején, mikor a zöld szín teljessége duzzad rajta: olyan sívárrá, üressé, vigasztalanná tud átváltozni késő ősszel, mikor a kopár tarló szürke szántással váltakozik s a borult ég folyvást esővel fenyeket, ködöt lehel.

Amint az első hó leesik, az már nagy megváltás. Mert a gyönyörű csillogó fehérség a maga tökéletes egyformaságával majdnem ugyanazt a hatást teszi a lelkületre, mint a rónaság egybefolyó zöldje: megpihentet, lecsillapít, hivoogat, felüdít. Ami különbség érzéseinkben van, azt a hőmérő magyarázza. Hisz' nincs nagyobb gyönyörűség, mint jó meleg bundába bujva, gyors szánkán siklani végig a hólepte csöndes rónaságon s magunkba szívni a természet felséges nyugalmit.

Ellenben a november kétségkívül a legszomorúbb, legridegebb hangulatokat kelti bennünk. Már azért is, mert közel van az elmúlt szép napokhoz, amelyek emléke s örömei jobban megtöltötték szivünket, semhogy a természet pusztuló-vesző szépségeinek a láttára meghatottságot ne éreznénk. Nagyon is rövid ideje még annak, hogy mindent szépnék találtunk itt s most egyszerre elfogy a zöld, kihűl a nap; a szürkesség s a didergés elhatalmasodik, hasonlók érzéseink a temetés napján támadó bánathoz, amikor be-

telünk azzal a tudattal, hogy nagy veszteségünk van, s levertségünkben azt óhajtjuk: vajha a gyász kezdete óta sok idő telt volna már el, hogy azalatt megszoktuk légyen a veszteséget s általa ne szenvednénk tovább.

A hulló hópihék s a fehér síkságok idejében már megkönnyítette szívünket a megszokás nyugalma, sőt a jövő tavaszra s az ujjászületendő életre sokkal szívesebben gondolunk, mint az elmúlt szépségekre, amik sohasem lehetnek a mieink többé.

A november más. Az őszt vége mindenütt szomorú, de sehol sem annyira, mint a letarolt síkságon, amelyet valóságos sivataggá teszen.

Kivált mikor a hideg párák leereszkednek egészen a föld felületére s egyforma borúlatba burkolnak itt mindent.

Az a borúlat a novemberi köd.

Mikor a tetétleni síkságot belepí ez a fojtogató, esti hangulatot támasztó paródiája a nagy kaosznak: az igazi holttenger környékének a sívársága nehezül a sóséri szikes tavakra.

A puszták még sokkal szomorúbbnak, sokkal üresebbnek tetszik s nem tud az ember szabadulni attól a szorongástól, hogy ami körülveszi, az a végzetetlen semmi.

Megint vadlibázni készültem.

Esteledett, mikor kiértem a sóséri tanyára.

A november fázós napja reggel óta nehéz mozgású felhők közt bolyongott, de már dél óta mintha darabokban ereszkedtek volna le a felhők s folyvást újabb s újabb gomolyokkal erősödve hömpölyögtek volna végig a pusztaságon.

Köd volt s onnan, ahol megállottunk, délután négy órakor már alig lehetett ellátni háromezred lépésnyire, a nagy kazlakig, amelyek a sóséri tanya mellett gunynyasztottak.

Leczihelődtem a szekérről s azt mondtam a kocsisnak :

— Te most bemégy a tanyára, kifogsz, etetsz. Hat óra tájban öszzekészülsz s a szekérral kijössz a kazlak mellé ; ott a szélmentes oldalon várakozol. Ha majd kiáltok, elindulsz s átjössz értem a hídon. Az öreg Királynak mondd meg, hogy jőjjön veled, hátha lesz valami mondani valóm.

Az öreg Király a sóséri kerülő volt. Egy igazi pusztákfia, aki itt lakik amióta él, s aki bizonyosan itt is fog meghalni, örökre elaludni, valamelyik szíkes tó partján, belenézve a leszálló napba.

Az volt a gondolatom, hogyha beesik valami lelövött libám a tóba, megmagyarázom az öregnek, hol keresse reggel. Mert a csípős, szeles novemberrel nem mertem paczkázni, hogy ma-

gam menjek be a jéghideg vízbe s aztán örökös köszvénynyel emlegetsem meg a virtuskodásomat.

Jól ösmertem már ezt a környéket. Mikor bőven van víz, itt bolyg egész nap a vadliba, ezen a dunamenti nagy pusztaságon, s este kihúz a csöndes tavakra, azoknak a szélét ezrével lepi el, féllábán álldogálva beletapos az alacsony vízbe s oda gágogja meszsziről érkező társait is.

Csúnya szél fújt s a sűrűsödő köd mind jobban összekeveredett, elfogta a látást, megrövidítette a horizontot. Csöndesen ballagtam a szíkes tó partján s amint távolabb és távolabb jutottam a sóséri tanyától, annál tökéletesebbé, annál hangtalanabbá vált körülöttem a magány.

Hozszú gyaloglás után megérkeztem a libagödörhöz.

Eszményi gödör volt, aminőt csak a vén Király tudott ásni.

Ami földet a gödörből kiásott, abból gallért taposott köréje, hogy nappal meszsziről észre lehessen venni, hol van a lesőhely. De legfeljebb egy pár araszos volt ez az emelkedés, a fölösleges földet elhintette, egyenlővé dögönyözte a környező sárral. Mikor a nap leszállt, nem is lehetett sejteni, hogy az egyforma szürkességben hol van ez a tágas és mély gödör, amelynek az alján földből ülés volt és sok szalma, hogy át ne fázzék az ember lába. Itt akár órákig elleskódhatott aki meg nem unta.

Mindjárt bele is álltam, hogy ne érjen úgy a szél; aztán — mint rendesen — első dolgom volt helyszíni szemlét tartani, tájékozásomat biztosítani.

Keletre, előttem volt a hosszú tó, arra fordultam arczczal; a hold már jól fent volt az égen s kissé jobboldalt derengett a sűrű ködön át. A szél északról fújt, élesen süvített egyet-egyet, s gyakran belefüttyentett a puskám csövébe. Háttam mögött nyomorúságos legelő terült, a tóhoz közel nagyon is szíkes volt még a talaj, nem termett rajta gyepek sem. Jobbról s balról a legsivárabb, legkietlenebb szíkes pusztaság futott meszsze-meszsze, az én miniatűr holttengerem partján.

Végzetlenül szomorú volt a környék.

A félig nappali, félig esteli világosság misztikusan keveredett ősze; még tán nem is fogyott el egészen a leáldozó nap, de azért beköszöntött már az este, azt látni lehetett arról a különös fehérségről, amit a tó a hold gyöngye sugaraitól vert vissza.

Álltam a gödörben s nézelődve élveztem a tájék eszményi komorságát.

A csúf, ködös időt remeknek találtam a maga nemében, kivált ezzel a háttérrel, ezzel az anynyira hozzáillő, rideg, sötét színnel.

A köd lassankint magába foglalt mindent, eltüntette a határokat; egyetlen egy vonalat se le-

hetett többé észrevenni, megkülönböztetni ; a tó túlsó partja sehol se volt már, azt elsimította, magába olvasztotta a köd ; csak víz látszott arra felé, a víz hirtelen beleömlött a ködbe s azontúl úgy folytatódott, ki tudja meddig. A fehér szíkföldet is csak egy bizonyos területen tudtam már észrevenni, de azt semmi kincsért meg nem mondhattam volna, hogy mely ponton oszlik fel köddé a szilárd anyag.

Az északi szél pedig szünet nélkül dudált, egyenletes erővel, végtelennek tetsző hosszadalmassággal.

Sok idő telt el így, anélkül, hogy csak egyetlen élő hang is felébresztette volna a szunyinyadó pusztaságot. Ma nem jöttek a libák, pedig máskor el nem hanyagolták ezt a tavat. Amint a késő este ideje érkezett, hallani lehetett a Duna felől a zavaros üzengetést, a beszélgető geggenést, amivel éji szállásukra szoktak vonulni. Az első átvonulók nyomán várni lehetett a nagy csapatokat, amelyek gyanútlanul közeledtek s folyvást diskurálva, gagyogva ereszkedtek lejjebb és lejjebb egészen le a tóra. Öt megzurbolták a vizet, megcsapkodták a szárnyaikat, egymás felé nyujtott nyakkal zsebegtek, társalogtak ; közben a csapat vezére nagyokat sikkantott az idegen falkának ; azok akárhányszor elfogadták a szíves meghívást, s lekanyarodtak a magasból, közé elegyedtek a házigazda családjának s megsűrítették a

rajokat, úgy, hogy ha kívárta az ember az idejét, míg jól özszesereglettek: nyolcz-tíz gyönyörű vetési ludat is ledurranthatott egy duplázásra.

S most, ámbár késő este volt már, elmaradtak a rendes vendégek. Pedig kivált ebben a ködben valami nagyszerű szíves látással fogadtam volna őket. Hisz' ilyenkor alacsonyan röpül a vadliba, míg tiszta, hideg, holdas éjeken golyós expreszszel is alig lehet az égből lehozni, olyan magasan száll.

Már nem is a vadászat sikerének a reménye tartott kint ebben a kietlen éjszakában, hanem csak abbeli élvezetem, hogy átengedtem magamat annak a végtelenül sívár hangulatnak, amely itt az egész mindenséget megtelítette. A sarkvidékek tökéletesen üres és szerves életet soha nem látott ösmeretlen területei lehetnek ilyenformák, amikor ottan — kánikula van.

Örültem ennek a kimondhatatlan ridegségnek, amely olyan kisérteties és amelyben én itt most egymagam vagyok.

De nem, nem egészen! . . . most tisztán hallottam egy vén gunár szavát: gá-gá! gá-gá!

Ahán! hát mégsem hagynak cserben! . . . Útban vannak . . .

Izgatottan hallgatózom. Hátha hallanám már a nehéz, suhogó szárnycsapásokat is. Hiú remény. Csöndes minden, tán nem is az előörs, hanem csak egy magában kószáló, eltévedt vadlud volt az.

— Klik-lik! — lilik! hangzik élesen, vészesen, nem megszűre tőlem.

Ah! íme, ez az igazi árva. Semmi kétség! egy bujdosó lilik járja itt a légi régiókat, de minthogy nem kap választ, gyorsan tova szárnyal. Mikor harmadszor-negyedszer mondja: „lilik! — klik-lik!“ már akkor szinte csak visszhangnak tetszik a szava, olyan gyöngén jut el én hozzám.

Valami átsuhant fölöttem s abban a pillanatban nagyot geggen.

Csak sejtem, hogy hol lehet, de úgysem várnék itt tovább: odalövék. Mintha nagy zurbolással esnék lefelé egy erős szárnyu madár, a puffanását is hallom kint a kopár legelőn.

Ej, milyen vakszerencse!

Hamar utána, amíg tovább nem lohol ebben a sötétségben. Hátha szárnyalva van?

Kimászom a gödörből s keresem a sebesült madarat; a ködben alig látok; futok jobbra, futok balra, de nincs a liba sehol. Kört írok le lépéseimmel s mind szélesebbre fogom a sugarát. Csigavonalban járok, de csak nem lelem az én drága zsákmányomat.

Talán le se löttem; talán csak érzéki csalódás volt. Vagy elbujt valami gödörben. Vagy tán régóta megmerevedve fekszik itt valahol, tíz-húsz lépésnyire tőlem, — s én nem tudok ráakadni.

Anynyi bizonyos, hogy itt nincs mit keresnem tovább; elég a hangulatból, az északi szélből, a kísérteties környékből, a ködből: gyerünk a szerkezhez.

... Igen ám, — de merre?!

Csak most veszem észre, hogy bolondot cselekedtem.

Eljöttem a gödörtől s elvesztettem a tavat. Most merre van észak, merre van kelet? merre van a sóséri tanya? Egyiket se sejtem a fojtó köd miatt.

S előttem negyvenezer holdnyi pusztaság terül, egyetlen viskó nélkül. Ha abba belemegyek, ki nem talállok belőle reggelig, de ha a köd tart, hát még akkor sem, mert ködben fényes nappal se látni háromszáz lépésnyire.

Lássuk csak. Mikor a gödörben álltam, arczczal keletnek: *így* volt a hold, *így* fujt a szél. De hol van most a hold? A köd megsűrösödött, az éjszaka itt van a nyakamon; még csak nem is sejtem, hogy hol lehet fölöttem az ábrándozó szívek szépséges csillaga. S a szél is fordulhatott, azt pedig én nem vettem észre. Ki tudja nem más irányból fuj-e, mint az imént.

— Eh! próba szerencse? Előre! keressük először is a tavat.

Minduntalan fehérséget sejtetek, arra sietetek lelkenedezve. Nem víz az, csak szikkadt, kemény, fehér szíkes föld, ami nappal is olyannak tetszik meszsziőről, mintha sík tó lenne.

Tovább-tovább, más irányban ! egyszer északra, egyszer délre, valahol rá kell akadnom az elveszett tóra.

De sokkal régebben keresem már, semhogy akármelyik irányban is bele ne jutottam volna, ha jó úton megyek.

Megállok és kifújom magamat egy kissé.

Amig csak tartottam tőle, hogy elveszthetem a helyes irányt, addig izgatottan, majdnem szélesen jártam keresztül-kasul a pusztaságot. Most már bizonyos vagyok benne, hogy eltévedtem, most hát teljesen megnyugszom és magamhoz térve, számot vetek a helyzetemmel.

Bármerre indulok el, majdnem bizonyos, hogy nem választom a helyes irányt. Hisz nem csak a négy égtáj közül, hanem a közékök eső irány-sugarak közül is el kell találnom az igazit.

Az pedig lehetetlen.

De egyetlen módon talán sikerül a bajból szabadulnom. Folytatom a körözést, a csigavonalban járást s akkora körrel kezdem mindjárt, hogy a szélébe bele essék a sóséri major.

Mily örült okoskodás !

Hát hogy számíthatom én ki innen azt a távolságot ? De hát én Istenem, valamit mégis csak meg kell próbálnom. Frissen ! induljunk, mert még itt hagy az a félkegyelmű kocsis.

Mentem hát előre, valamerre. És két emberré válva kerestem a sóséri tanyát a tetétleni pusztán.

Az egyik ember szépen nyugodtan maradt bennem s tökéletesen bizonyos volt abban, hogy itt kell hálnia a pusztán, valami gödörben, ami véletlenül az útjába akad, vagy amibe majd beleesik. És szörnyen mulatott a másikon, aki aggodalmaskodva s néha oktalan gyorsasággal rohant át a szántásokon s a vetéseken, amiket arról ismert fel, hogy hogyan sülyed bele a lépése. Ez a siető ember még remélt s így türelmetlen is volt; minden után kapott, amibe hitte, hogy megkapaszkodhatik; ha egy szekérnyom került eléje, abbanhagyta a felvett irányt s möhön, lelkendezve indult el a kerékvágás közt, amely nemsokára elfogyott előle. Mert ott nyilván keményebb volt a föld s nem vágott bele eléggé a kerék. Az okos, nyugodt, szatirikus ember ilyenkor felkaczagott s azt mondta a szelkeskedőnek: Te oktondi, hát nem jobb lenne, ha megállnál és a köpenyedbe bujva, lefeküdnél? Aludjál egy órát s ha fázni kezdesz, akkor sétálj tovább, különben vagy agyon fárasztod, vagy agyon hűtöd itt magadat.

Ezen a vitán sehogysem tudtunk megegyezni.

A türelmetlen, boszús ember fellázadt s mérgeben elkezdett lövöldözni, csak úgy a levegőbe: hátha meghallja valaki a tanyán s megérti, hogy ez a szokatlan durrogatás nem jelenthet jót. Azután torkaszakadtából kiabált, amíg el nem rekedt. Csak akkor hagyta abba', mikor egy kis

szünet alatt megint kicsúfolta a mindenbe belesnyugvó pajtás, aki így szólt hozzá :

— Te ! ha te most látnád itt magadat, hogy a képedből kikelve mekkorákat üvöltesz egy olyan sivatagon, ahonnan az ágyúszót is alig hallaná a kocsisod ! . . . De jót nevetnél a magad baján.

Ej, hallgassunk hát s keressük tovább a jó irányt . . .

Nem képzelek nyomasztóbb, boszantóbb, kelemetlenebb érzést ennél a bizonytalanságnál, ennél a vaktában való tapogatózásnál. Mikor folyvást fasorokat vél látni az ember, mert a köd a föld fölött egy bizonyos magasságban csudálatosan egy vonalban terjed. Futunk a fasor felé s akkor az elszalad előlünk, mint nappal a délibáb.

A sötét éjt egy-egy dörrenés, egy-egy villanás háborítja meg. A puskacsőből kilövelő tűz óriás-kigyó fulánkjának tetszik ; valahol távolról, a pásztorok ha látják, csodálkozva nézik s azt kérdezik egymástól : miféle kincs lehet ott elásva, ahol anynyi lidércz kergeti egymást ?

Minden hiába ! itt csak a véletlen segíthet s a véletlen sokszor a legjobb barát.

Mintha bozót közé vezetett volna, pedig az egész pusztaságon egy bokor sincsen.

Nini ! 'iszen én jártam itt valamikor. Egy cse-nevész napraforgó-tábla ez, amilyen az egész

környéken nincs több. Tegnap én ezen fényes nappal keresztülmentem egyszer, megösmérem a táblát a formájáról, a szögleteiről. Az egész nem nagyobb egy holdnál.

Ha csak száz lépést visz a sorsom jobbra vagy balra, akkor vége ennek az éjszakának, mert akkor elmegyek a tábla mellett s a ködben észre nem veszem. Holott így kiszámíthatom már, hogy most merre járok.

Körülbelül háromezer lépésnyire lehetek a libagödrömtől, ahonnan kiindultam, annak is éppen az ellenkező oldalán vagyok, nem a sóséri tanya felé, hanem a tetétleni nagy legelő szélén. Ez az a legelő, amelybe, ha most Akasztó iránt mennék bele, lejárhatnám térdig a lábamat, még sem akadnék reggelig emberlakásra.

No most el ne hagyj, édes eszem!

A türelmetlen ember megint rohanni akart, de a higgadt elméjű megállította.

— Ne szeleskedj. Nézz körül jól, hogy el ne tévedsz többet az irányt. Arra indulj, erre fordulj! . . . lassan! — jegyezz meg minden legkisebb észrevehető jelt.

Egy óra alatt megtaláltam a szíkes tavat s annak a partján a libagödröt. Most már csak a tó mellett kell haladnom folyvást, akkor kiérek a sóséri tanya hídjához.

Fáradt voltam, lassan ballagtam.

Egyszer csak megijeszt egy mély, dörögő hang.

— Erre gyűjjék-e!

— Nini, Király, maga az? hej!

— Én bizony. Ki lenne?

— Hát mi a csudának nem jött, mikor hallotta a durrogatásomat? Eltévedtem!

— Jaj; hát azt gondoltam, hogy milyen jól vadászik. De ne búsuljon, én ittvaló vagyok, mégis megesett rajtam, hogy Akasztóru! jövet egész éczczaka bóczorogtam a ködben.

Nohát akkor én minek panaszkodnám? Én mégis jobban jártam.

Nemsokára indultam vissza a bojári pusztára.

